

Взаємодія світового співтовариства, української держави та громадянського суспільства – надійна запорука у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб в Україні

Карпова Ірина Гораціївна,
Чернігівський національний технологічний університет, доцент

Вже декілька років проблема внутрішньо переміщених осіб залишається одним із найактуальніших і найгостріших питань для України. В першу чергу, проблемою ВПО теоретично і на практиці опікується українська держава. За цей час створена чимала нормативно-правова база України щодо вирішення насущних для означеної категорії населення запитів.

Насамперед, це Закон України “Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб” № 1706-VII від 20.10.2014; Закон України № 245-VIII “Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення соціального захисту внутрішньо переміщених осіб” (5.03.2015); Постанова КМУ № 1094 від 16.12.2015 “Про затвердження Комплексної державної програми щодо підтримки, соціальної адаптації та реінтеграції громадян України, які переселилися з тимчасово окупованої території України та районів проведення антитерористичної операції в інші регіони України, на період до 2017 року” та ін. (близько 20 нормативних актів).

На державному, регіональному та місцевому рівнях практичне вирішення проблем ВПО покладено відповідно на Міністерство соціальної політики України, новостворене Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб та ін.. міністерства, Департаменти соціального захисту населення та інші державні виконавчі органи.

Проблема біженців, ВПО та ін.. категорій осіб, які з різних причин вимушені залишати місце свого постійного проживання, ще з середини ХХ століття є об’єктом постійної уваги світової спільноти. В 1951 році при ООН створене спеціальне Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, репатріантів, внутрішньо переміщених осіб для допомоги у вирішенні проблем

зазначених верств. Зокрема, Регіональне представництво УВКБ в Україні, Білорусі та Молдові у співробітництві з урядами цих країн та неурядовими партнерськими організаціями надає безкоштовні послуги, наприклад, із культурної орієнтації, вивчення мови та професійної підготовки, а також пропонує різноманітні програми для поліпшення доступу до навчання та працевлаштування. Надаються послуги через систему INTERNET, створюється спеціальна довідникова література [1], в якій внутрішньо переміщені особи можуть отримати відповіді на хвилюючі їх питання.

Представники УВКБ ООН в Україні у співпраці з українськими державними інституціями здійснюють, зокрема, моніторинг проблеми ВПО у державі. Так, 9 червня 2016 року в Києві під час спільної презентації Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) і Міністерства з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб були оприлюднені результати всеукраїнського опитування “Ставлення українців до переселенців”, яке здійснив Київський міжнародний інститут соціології (КМІС) у лютому-березні 2016 року на замовлення Агентства ООН у справах біженців (UNHCR) [6].

Головною задачею цього дослідження було з'ясування загального ставлення постійного населення громад до ВПО, оцінка поширених стереотипів щодо останніх, опис сприймання постійним населенням впливу ВПО на життя їхніх громад та ін.. Соціологічна розвідка засвідчила, що майже всі опитані ставляться до вимушених переселенців з Донбасу та Криму позитивно (43% по Україні і 58% в місцях найбільшої концентрації переселенців) або нейтрально (47% і 34%).

Дослідження показало, що, не дивлячись на певні проблеми між місцевим населенням та внутрішньо переміщеними особами, пов'язані із перевантаженням соціальної та економічної інфраструктури деяких приймаючих громад, в цілому громадська думка в них стосовно ВПО та їх проблем в більшості випадків позитивна або нейтральна. Українці, як правило, сприймають внутрішніх переселенців як громадян, які мають рівні права з іншими членами приймаючих громад, але які стали заручниками ситуації і

потребують підтримки (89% по Україні, 96% в місцях найбільшої концентрації). Учасники дослідження не вважають переселенців винними за ситуацію, в якій опинились (77% та 85% відповідно). Разом із тим, на думку респондентів, такі громадянські обов'язки, як військовий, переселенці також мусять нести нарівні з усіма (80% та 75% відповідно). Разом із тим, соціологічне опитування засвідчило негативні тенденції у ставленні до переселенців у столиці та на західній Україні. В цілому, соціологічне дослідження продемонструвало, що населення приймаючих громад відноситься з розумінням до проблем ВПО. Отже, результати соціологічних розвідок, без сумніву, мають важливе значення при розробці державою нових та корегуванні діючих програм соціального захисту ВПО, розробленні та впровадженню в життя суб'єктами громадянського суспільства нових творчих соціальних проектів для внутрішньо переміщених осіб.

Проблемами ВПО, зокрема, в Україні, опікуються і різні міжнародні організації (наприклад, МОМ – Міжнародна організація з міграції), які у співпраці з різними неурядовими організаціями – партнерами МОМ надають вимушеним переселенцям із Донбасу та Криму, які проживають у 15 регіонах України, гуманітарну допомогу – теплий одяг, взуття, ковдри, домашнє приладдя та засоби гігієни. З початку кризи (на кінець 2014 року) понад 7 500 переселенців отримали допомогу МОМ у Дніпропетровській, Харківській, Запорізькій, Одеській, Херсонській, Миколаївській, Вінницькій, Хмельницькій, Тернопільській, Львівській, Івано-Франківській, Київській, Сумській, Полтавській областях та Донецькій (м. Маріуполь). Така допомога стає можливою завдяки підтримки світової спільноти – фінансування від ООН, США, а також європейських країн – Норвегії, Швейцарії та Німеччини [5]. До речі, фінансову підтримку для реалізації проектів громадських організацій, зокрема, й для вирішення проблем ВПО, надають й інші країни Євросоюзу.

Представники Агентства ООН у справах біженців в Україні разом із тим підкреслюють надзвичайно вагому роль у вирішення проблем ВПО волонтерських організацій, в цілому, громадянського суспільства, особливо

різноманітних громадських організацій. Як відомо, значна ступінь участі громадянського суспільства у вирішенні соціальних проблем є одним із основних показників високого рівня соціального розвитку держави в цілому. Саме суб'єкти громадянського суспільства в силу своєї наближеності до людини та відсутності бюрократичних ланцюгів здатні оперативно реагувати на соціальні запити та вирішувати відповідні державні та суспільні проблеми.

Прикладом взаємодії державних органів і громадянського суспільства у вирішенні проблем ВПО є Програма “Посилення участі громадянського суспільства у роботі Міністерства соціальної політики України та процесі національного примирення”, розпочата у вересні 2015 року Мінсоцполітики України спільно з громадською організацією “КримSOS” та Міжнародною організацією “Stabilization Support Services” за підтримки уряду Великобританії, метою якої є соціальний захист внутрішньо переміщених осіб та інших незахищених громадян України в різних населених пунктах нашої держави [3]. Реалізація ГО України різноманітних проектів із зазначеної проблеми відбувається практично у всіх областях України.

Ще один приклад. В Одесі через Odesa Impact Hub [4] – Центр соціальних ініціатив – реалізується програма бізнес-освіти, зосереджена на соціальних змінах та інноваціях, ціль якої – допомогти переміщеним особам розпочати свій бізнес в Одесі. Громадські організації України часто виступають організаторами проведення різноманітних конкурсів, в тому числі, й для вирішення проблем ВПО. Так, скажімо, за ініціативою громадської організації «MART» (м. Чернігів) [2] при підтримці Європейського Союзу був проведений конкурс малих грантів для громадських об'єднань та ініціативних груп Чернігівської та Полтавської областей за темою “Підтримка ОГС та громадських ініціативних груп для здійснення змін в Україні”. Серед проектів-переможців – проекти “Посилення розвитку самопомоги серед внутрішньо переміщених осіб та залучення їх до суспільного життя приймаючої громади” Полтавської обласної молодіжної громадської організації “Твій Світ”,

“Інформаційна допомога ВПО – запорука соціальної адаптації” Ініціативної групи “Небайдужі бібліотекарі” та ін..

Отже, громадські об’єднання мають значні організаційно-творчі ресурси для розв’язання проблем ВПО, захисту їх громадянських, політичних, культурних та ін.. прав, розвитку їх творчої суспільної активності, участі у вирішенні справ приймаючої громади. Разом із тим, подолання гострих соціальних проблем, зокрема, й внутрішньо переміщених осіб в Україні, можливе лише в тісній співпраці країн світового співтовариства, української держави та суб’єктів громадянського суспільства.

Список використаних джерел:

1. UNHCR. The UN Refugee Agency. Видання [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://unhcr.org.ua/novini/vydann-a>
2. Громадська організація “MART” оголосила результати конкурсу малих грантів [Електронний ресурс]. Режим доступу : <http://mart-ngo.org.ua>
3. Мінсоцполітики започатковано Програму “Посилення участі громадського суспільства у роботі Міністерства соціальної політики України та процесі національного примирення” [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mlsp.gov.ua/labour/control/uk/publish/article>
4. Перетворення Одеси через інновації та соціальні проекти: Impact Hub Odesa [Електронний ресурс]. Режим доступу : <https://usembassykyivukr.wordpress.com/category/>
5. Програма МОМ із допомоги вимушеним переселенцям відтепер також працює в Києві, Сумах і Полтаві [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://iom.org.ua/ua/programa-mom-iz-dopomogy-vymushenym-pereselencyam-vidteper-takozh-pracyuye-v-kyuevi-sumah-i-poltavi>
6. Ставлення українців до переселенців не змінилось за два роки з початку кризи – дослідження УВКБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://unhcr.org.ua/uk/novini/novyny/1604-stavlennya-ukrajintsiv-do-pereselentsiv-ne-zminilos-za-dva-roki-z-pochatku-krizi-doslidzhennya-uvkb-oon>